

DIETARI DEL PUMA

SUSANNA RAFART

Primera edició: setembre 2026

© Susanna Rafart, 2026

© D'aquesta edició: LaBreu Edicions, 2026

labreuedicions.com

X: @LaBreuEdicions

Facebook: @labreu.edicions

Instagram: @labreu_edicions

labreuedicions@gmail.com

ISBN: 979-13-992071-2-5

Dipòsit legal: B-14499-2026

Disseny de la col·lecció: Luis Carballo i Quincy Rookman Comunicació Visual

© Fotografia de la solapa: Sílvia Poch

© Fotografia interior: David Ruano Estudio

© Il·lustració de la coberta: Núria Miret

Tractament de coberta: Bernat Reher

Correcció: Maria-Arboç Terrades

Impressió: DC PLUS, Serveis Editorials

Aquest llibre ha estat imprès en paper procedent de boscos certificats FSC® ben manejats i d'altres fonts controlades.

L'editor autoritza la reproducció d'aquest llibre, totalment o parcial, per qualsevol mitjà, actual o futur, sempre que sigui per a ús personal i no amb finalitats comercials.

Dia 1

LA NATURESA BESTIAL

Benvolgut jurat, senyores i senyors, aquesta nit, avui, aquí, tindrà lloc una transformació, no qualsevol transformació, sinó una transposició.

Segons el diccionari, el mot *transposició* té diversos sentits: vol dir alteració en l'ordre de les coses, procés de mutació genètica o permutació matemàtica entre dos elements. La transposició que veuran es produirà per les variacions o alteracions d'un cos a un altre cos; implicarà, si es vol, el pas d'un ésser humà en el procés cap a un ésser animal; i fins i tot abraçarà el canvi d'un animal per un altre animal o la permuta de les seves veus.

Variació, salt o procés: transposició.

El salt és, com poden imaginar-se, en el principi de tot plegat. Ara mateix, en el nostre present, som en el punt culminant d'un canvi en què cal expandir la comunitat d'iguals,¹ això és, la comunitat entre homes i bèsties.

I vostès diran, són iguals una puma i una dona? Que és possible anar d'una subjectivitat humana a una altra, disculpin el neologisme, de «pumana»? Parlem de bon principi de dues individualitats, o tal vegada de la mateixa, en el sentit que algunes veus ja les consideren iguals?

Ho veurem.

Em proposo, aquesta nit, en l'intercanvi d'espècies, de re-

1. Bekoff, Marc. *La vida emocional de los animales*. Barcelona: Fundación Altarriba, 2008.

tornar una remota bèstia al seu medi autòcton, i de transformar-me, en definitiva, jo mateixa, en l'únic exemplar viu i lliure de la seva classe. Em proposo de buscar el camí i l'eco d'una unió passada i de saltar les fronteres del que s'anomena «especisme», que, com el racisme o el sexisme, redueix els individus a categories inferiors i subordinades a les altres.

On i quan es produirà aquest fet d'estranya projecció? Som a les portes d'una comprensió rizomàtica —és a dir, una comprensió no jeràrquica, sense un punt central, i múltiple i simultània en les seves funcions—, una comprensió de l'existència avalada pel canvi continu. Tal vegada aquí mateix, i potser en el lloc on tot va començar.

Anem una mica enrere. La prehistòria ens encamina a un ecosistema ple de felins ja extingits que van conviure amb nosaltres. Ho veiem en les pintures parietals de les grans catedrals rupestres. Quina bellesa no té l'escampada de perfils de lleones que fugen dins la cova de Chauvet, a França, amb aquell traç nerviós d'un artista amb talent!

Aquest darrer estiu, sense moure'ns de casa, a l'Alt Penedès, al jaciment dels Casots, a Subirats, es va trobar l'esquelet d'un felí de gairebé setze milions d'anys. Va ser una mena de linx, amb potes robustes i cinc dits. Però aquest no és l'únic felí de les nostres terres. I no pateixin si me'n vaig massa lluny: miro de seguir les traces dels meus ancestres. Mal que ho pugui semblar, no el trobarem en cap zoo conegut, en cap parc de feres, els ho asseguro. Haurem d'anar, en canvi, fins a una estació dels Ferrocarrils Catalans. I és que tot, m'han de creure, té a veure amb la velocitat.

Però no pretenc, ara mateix, afegir-me al clam popular contra el transport públic, ni catalogar espècies llunyanes com un producte autòcton, amb aquest afany d'anostrar-ho tot: per a

mi, aquesta causa fa temps que es va perdre en el pou de la nit. De quina velocitat i de quins ascendents parlem, doncs? I on? Serà en un lloc inhòspit, com aquest, com ho són tots els llocs en els quals els vestigis interroguen la història o la prehistòria, l'escenari on haurem de començar aquesta metamorfosi. Per ser més explícits, anirem a l'Estació de Vallparadís de Terrassa, l'espai on es va trobar el fòssil del puma, entre excavacions de conglomerats, llims i argiles, en un mosaic de restes de rinoceronts, cérvols gegants, porcs senglars i altres grans carnívors. Allí, els meus avantpassats, és a dir, els avantpassats que adoptaré en acabar aquesta sessió, van forjar un instint que després la diàspora va malmetre en part: l'instint per la bona prosa, pel salt inimitable, per la cursa sostinguda, aquella que ens permet avançar milles enllà del quietisme poètic, aquella que obre la fissura entre el ritme frenètic del nostre temps i les pauses llargues i breus d'una jungla figurada, ara petrificada pels períodes paleolítics del Pleistocè. I el record del fòssil ens permetrà recórrer alhora els nombrosos obstacles que l'evolució ens té reservats. Ara bé, si una cosa tenim en comú des d'un bon principi la puma i jo és una envejable naturalesa adaptativa, que ens ha permès, a humans i felins, de sobreviure a les múltiples destruccions desenraonades del nostre medi. I tot i que les nostres gàbies són ben diferents, hem lluitat contra els elements amb una feresa comuna.

D'aquella *Puma pardoides* del Pleistocè terrassenc poca cosa en queda, si no és un mínim registre científic que aventura la seva posterior extinció i que ens recorda una llarga migració a l'Àsia, des d'on, en una època glacial, segurament va poder travessar l'estret de Bering fins al continent americà. I jo els pregunto: què és un fòssil sinó una lenta metàfora de la dissolució del temps?

Tots fugim de tigres i lleons en la immensa cacera que és la vida mundana. I, és clar, amb tanta fugida, l'únic que ha sobreviscut d'aquell *Puma pardoides* de Terrassa en la cadena de l'existència és el discret puma actual, l'anomenat *Puma concolor*.

Seguim ara, sense parades, el nostre viatge metamòrfic. Anem avançant en el procés.

(So: soroll d'estació i trens que s'allunyen.)

Dia 2

PUMA

L'etimologia

En el principi de tot hi ha la raó de ser una bèstia, una bèstia dins un bestiari nou, immaculat, on la caça és la caça, la set la set i la llibertat tota la llibertat. Ara bé, no es pensin, amables membres del jurat, que això és qualsevol cosa: ser una bèstia comporta altres addiccions, com ara la carn, la vigilància, l'excés.

Tanmateix, el puma, a pesar del que puguin pensar algunes persones, no és un panterí, i és per aquesta raó que és molt lluny de poder grunyar com un lleó, fortament i amb la contundència de qui marca el territori físic i sentimental. El puma és un fèlid, com el guepard, i el seu aparell fonador és més discret. De sobra sabran tots vostès que el crit governa la nostra societat i que el gruny articula els discursos de la dita vida «no animal».

Què passa, aleshores, amb la meva puma? Com es pot defensar? La seva veu és molt més apagada, gairebé un remoreig, menut, domèstic, com de gat, talment un vers mal acabat que no troba l'encaix en una articulada sextina.

Assajar una veu, assajar un crit, aquesta és la qüestió en l'ordre de les coses. Ella i jo, amb el mateix impuls, germanes d'un sol llenguatge, anirem per tant a la recerca de la perfecció del dir significant. Tanmateix, no sabem si encararem amb fortuna el triomf del crit o el triomf del silenci.

La nostra espècie —si encara en podem dir així, de la cosa humana— ha passat per moments semblants de fugida i dolor, i metafòricament ha travessat estrets glaçats fins a trobar altre cop

la seva singularitat en climes més benignes: fronteres sense guerres, cases amb sostre, aliments no manipulats. Correm incessantment perseguits o perseguint la bèstia innumerable (René Char: sí, aquella saviesa del poeta francès, aquella saviesa amb els ulls plens de llàgrimes, llevadora i atiadora alhora dels inicis de la comunitat); correm, dic, de la mateixa manera que aquell puma sota les vies de Terrassa, el que va fer el gran salt en eres molt remotes per desaparèixer de la memòria col·lectiva de les primeres tribus del vell continent, amb un udol extraviat que no es coneix en les pintures de les nostres cavernes urbanes. Un fris que no veurem d'una preterida i glacial desbandada.

En lloc d'això, fulguren les urpes dels grans pous de ventilació dels trens, mentre el gruix d'un silenci invisible continua sotjant-nos.

Decidida a detectar qualsevol vestigi per petit que fos, ja que la poesia les ha ignorat, les elegants petjades de la meua puma, m'endinso precipitadament en el gènere de la prosa. I és així com el nom de l'animal en el qual la meua ploma s'ha de convertir, lluny de situar-se en un ecosistema «humà-animal», esclata en un posthumanisme tecnològic, tot fent un triple salt, per desembocar en una de les novel·les més controvertides del segle xx, la *Lolita* de Vladimir Nabokov. El model automobilístic batejat amb la denominació anglesa de *cougar*, 'puma', passa a ser el símbol de l'erotisme més encès, la màquina seductora per excel·lència, és a dir, el cotxe, que imitarà tossudament la meua carrera animal i que concentra el desfici del protagonista de la novel·la per una jove adolescent:

Ai, Dolors Haze, es pot saber on vas?
Com és la teua màgica moqueta?
Et penses que amb el Cougar triomfaràs?
Per on aparcaràs, dolça gateta?

Bé, doncs, sacrificada per endavant la meva naturalesa animal per la indústria automobilística, i sense entrar en més detalls, m'esforçaré en la carrera del meu diari expiatori, el que em permet passar de dona a bèstia. Però ja hi tornarem.

Tot treball de transformació hauria de començar pel nom de la cosa i pel que té de vestigi de realitats anteriors. Les paraules contenen tant d'ADN com un tros de carn fossilitzat. Vegin si més no: puma, gat gran, lleó de muntanya, *Felis concolor*, són un esquitx de realitat als diccionaris, esmicolades definicions, registres etimològics mínims. Enigmes de les llengües naturals. Articular un gruny amb nitidesa o tesar els músculs abans de fer un gran salt, sentir el moment en què les mans prenen consciència de la terra, això no ho expliquen els diccionaris.

De manera que amb aquestes poques eines essencials encamino el repte. Encara escric de nit els foscos pensaments que em provoca de moment la meva doble identitat. Dia a dia, on tot se'm fa confús. I escric: què comporta la transformació en bèstia, o, millor dit, en l'humà-animal puma? Sant Isidor de Sevilla, a les seves *Etimologies*, dedica un capítol als animals i a la definició del que és una bèstia. Per a ell, una bèstia és el que defineix un lleó, un tigre, un llop, una guineu, un mico o un gos, perquè tots ells manifesten la seva crueltat amb la boca i les ungles, a banda de tenir lliure voluntat per anar on els vagui. Segurament, aquí hi podríem afegir el puma. Però el que ara m'interessa és que posa l'accent sobre un tema del qual es parla ben poc: la relativa normalitat del procés de transformació, no només entre els mites: dels vedells en sorgeixen abelles; dels cavalls, escarabats; dels muls, llagostes, ens diu el savi.

La metamorfosi està completament normalitzada en el món natural, si bé això no vol dir que no comporti un enorme esforç.

Federico García Lorca manifesta en la seva al·lucinada Nova York com d'esforçada és qualsevol transformació i quina titànica empresa representa la vigilància de saltar d'espècie en espècie en tot allò que és viu:

¡Qué esfuerzo!
¡Qué esfuerzo del caballo por ser perro!
¡Qué esfuerzo del perro por ser golondrina!
¡Qué esfuerzo de la golondrina por ser abeja!
¡Qué esfuerzo de la abeja por ser caballo!²

(Sona la cançó «Enamorat i al·lota». *Canta Maria del Mar Bonet.*)

Mutació, esforç, transformació i canvi d'una individualitat en una altra. Quin gran esforç no és anar a buscar l'altre i saber que compartirà amb nosaltres emocions i tensions, lluita i treball, feresa i bondat. I així la iconografia animal ens ha servit grans moments de mutisme i vigilància, com les conegudes representacions inspirades en la *Llegenda àuria* sobre un lleó ferit a qui Sant Jeroni havia extret una espina que el feia anar coix: l'animal, agraït per la curació, es queda a acompanyar-lo en silenci mentre n'observa el treball. Imagino així l'espina com l'objecte capaç de traslladar d'un llenguatge a un altre una passió entre espècies, la de la traducció, i així és com el lleó és custodi de les llengües del gran mestre mentre escriu. És una feresa entre refinaments, aquesta, davant el ritual de l'escriptura.

2. Art i natura fan créixer el coneixement a partir de la filosofia del canvi: «En una sola pinzellada ja hi ha deu mil coses. / El llenç acull la tinta; la tinta acull el pinzell; / el pinzell acull el canell; el canell acull el cor; / de la mateixa manera que el cel genera / allò que la terra duu a terme, / així és com funciona la receptivitat». Shitao, *Apunts sobre pintura del monjo Carbassa Amarga*, trad. Manel Ollé, Barcelona: Tres Portals, 2024, p. 67.

El respecte pel treball intel·lectual potser ja només el trobem al territori del mite o de l'animal salvatge que aprèn a mirar l'ésser humà com un igual.

Així, des d'ara, amb voluntat semblant, jo, en el trànsit cap al puma, poso la meva pota malferida al servei de Ramon Llull i m'ofereixo a acompanyar-lo en els nous retaules de la immadura intel·ligència artificial per preservar la nostra llengua.